

Yhdessä #potilaanparhaaksi - Terveys sosiaalityö ja OLKA-toiminta Oulun yliopistollisessa sairaalassa

Katja Kuusela, sosionomi (ylempi AMK) -koulutusohjelma, Sosiaalialan kansalais- ja aluelähtöinen kehittäminen, Lapin ammattikorkeakoulu 2020.

Asiasanat: OLKA®, terveys sosiaalityö, vertaistuki, survey-tutkimus, kolmassektori, julkinen sektori, yhteistyö

Johdanto

Tarkastelen tässä artikkelissa pienen ja suuren sosiaalipolitiikan rajapintoja. Suurta sosiaalipolitiikkaa edustaa Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin terveys sosiaalityö ja pientä OLKA Oulun toteuttama järjestölähtöinen auttamistyö Oulun yliopistollisessa sairaalassa.

Terveys sosiaalityöllä tarkoitetaan terveydenhuollon organisaatioiden sisällä tehtävää sosiaalityötä. ”Sosiaalityöntekijä työskentelee elämäntilannelähtöisesti. Terveys sosiaalityön lähtökohtana on kokonaisnäkemys sairauden ja sosiaalisten tekijöiden yhteyksistä, sosiaalinen diagnoosi. Tavoitteena on vaikuttaa yksilön tai perheen elämäntilanteeseen ja yhteisön tai ryhmän tilanteeseen sosiaalisten suoriutumisedellytysten ylläpitämiseksi ja parantamiseksi (Yliruka, L ym. 2019, 1).” Suomessa arvioidaan olevan noin 1000 terveys sosiaalityöntekijää, suurin osa heistä erikoissairaanhoidossa (Yliruka, L ym. 2019, 1, Metteri, A. 2014, 298).

Järjestölähtöisellä auttamistyöllä tarkoitetaan toimintaa, joka sijoittuu sosiaali- ja terveyspalveluiden ja ehkäisevän toiminnan välimaastoon (Haikari 2020. 10-11). Toiminta on matalan kynnyksen tietoa, tukea ja toimintaa, jonka keskiössä on vertaistuki. Tieto, tuki ja toiminta on useimmiten maksutonta joko ammattilaisen tai vapaaehtoisen vertaisen tarjoamaa. Mukaan pääsemiseksi ei tarvita lähetettä.

OLKA® on koordinoitua järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa Suomen sairaaloissa. Yhteistoimintaan tarvitaan aina toimintaa koordinoiva järjestö sekä sairaala. Tuotemerkin omistaa HUS ja EJY ry. Rekisteröityä OLKA-toimintaa on pääkaupunkiseudulla, Hyvinkäällä, Jyväskylässä, Kainuussa, Kokkolassa, Kouvolassa, Kuopiossa, Lahdessa, Lappeenrannassa, Lohjalla, Mikkelissä, Oulussa, Porissa, Raaseporissa, Savonlinnassa, Seinäjoella ja Vaasassa. Toimintamalli on kaikissa sama, mutta pientä vaihtelua voi toiminnoissa olla (olkatoiminta.fi, OLKA-toiminta Suomessa). OYS:ssa toteutettavaa OLKA Oulun toimintaa koordinoi Pohjois-

Pohjanmaan sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry, kumppaninaan Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri (jarjestopistekaiku.fi).

Artikkeli koostuu sekä terveysturvayhdistyksen että OLKA-toiminnan kuvauksista tilastoaineistoinen sekä OYS:n sosiaalityöntekijöille toteuttamani survey-tutkimuksen tuloksista. Lopuksi pohdin yhteistyön kehittämistarpeita ja suuntia.

Taustoitusta

Oulun yliopistollinen sairaala palvelee yli puolta Suomea. OYS:n erityisvastuualueeseen kuuluu 68 kuntaa. Alueeseen kuuluvat Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Länsi-Pohjan sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen kuntayhtymä Soite, Lapin sairaanhoitopiiri ja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. (ppshp tilinpäätös 2019)

Erityisvastuualueella olevien kuntien erot väestöpohjan, sairastavuuden ja tarjolla olevien palveluiden suhteen ovat hyvin erilaisia. Nämä tekijät vaikuttavat palveluiden käyttöön ja niistä aiheutuviin kustannuksiin. Myös pitkät matkat ovat haaste palveluiden tuottamiselle ja saavutettavuudelle. (ppshp tilinpäätös 2019, 9)

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin uusi jatkuvasti päivittyvä strategia ”Tavoitteena terveyttä ja toimintakykyä 2020”, korostaa voimakkaasti: 1) Asiakaslähtöisyyttä. 2) Toiminnan turvaamista yhteiskunnan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon muuttuessa. 3) Integraatiokehityksen vahvistamista. 4) Henkilökunnan osaamisesta ja riittävän osaamispääomasta huolehtimisesta. 5) Uuden teknologian tuomien mahdollisuuksien hyödyntämisestä. (ppshp strategia 2020)

Yhteistyötä ja kumppanuutta korostava strategia on hyvä osoitus siitä, että kaikkia toimijoita tarvitaan, kun haetaan saumattomia hoitoketjuja ja palvelupolkuja. Kolmannella sektorilla on tarjota niin markkinaehtoisia palveluja kuin järjestölähtöistä auttamistyötä palvelupolkujen täydentämiseksi. Kolmas sektori on jo osittain valmiina digitaalisten palveluiden osalta. Toimintaympäristön muutos sähköisten palveluiden suuntaan, tuo sekä haasteita että mahdollisuuksia järjestöille (Haikari 2020, 13). Vertaistalo.fi, joka on osa Terveyskylä.fi-verkkopalvelua sekä ihmiset.fi-verkkopalvelu, joka on osa valtakunnallista toimeksi.fi-verkkopalvelua, ovat työkaluja, joita Oulun OLKAiset käyttävät omassa työssään.

Potilasjärjestöjen ja OYS:n yhteistyöllä on jo pitkät perinteet. 1970-luvulta lähtien on Oulun Invalidien Yhdistys ry järjestänyt sairaalan raaja-amputaatiopotilaille vertaistukea.

Vertaistukea on annettu ennen amputaatiota ja sen jälkeen. Pohjois-Suomen syöpäyhdistys ry:n vertaistukitoiminta aloitettiin 1980-luvulla ja Pohjois-Pohjanmaan sydämpiiri ry:n koordinoima vertaistuki sydänpotilaille 1990-luvulla. Lähivuosien uudesta toiminnasta hyvänä esimerkkinä on Hyvän mielen talon omaisvertaistukitoiminta, joka aloitettiin psykiatrian osastolla 82, vuoden 2016 lopulla. (Kuusela. 2020)

Potilasjärjestöjen ja sairaalan yhteistyö on muutoinkin ollut vahvaa, yhteisiä ajankohtaistapaamisia on järjestetty jo yli kaksikymmentä vuotta. Potilasjärjestöjen panos on näkynyt myös ensitietopäivillä ja sopeutumisvalmennuskursseilla vertaistukijoiden, kokemustoimijoiden ja potilasyhdistysten esittäytymisten muodossa.

Terveys sosiaalityö ja OLKA-toiminta toimivat kumpikin ”potilaan parhaaksi” sairaalan sisällä, mutta kuitenkin hoito- ja tutkimushuoneiden ulkopuolella. Myös laaja-alainen verkostotyö on toimijatahoja yhdistävä tekijä kuin myös se, että terveydenhuollon ulkopuolisina professiona kummatkin toimijatahot voivat välillä kokea oman työnsä arvostuksen puutetta tai ainakin osaamisen alikäyttöä (Korpela, R. 2014, 133-135). Sosiaalityön eetos on auttaa asiakasta selviytymään arjesta sairauden tai vamman kanssa, erilaisten palveluiden ja tukitoimien sekä psykososiaalisen tuen avulla. Järjestölähtöinen auttamistyö, jota OLKA koordinoi, tukee niin ikään ihmisen arjesta selviytymistä matalan kynnyksen tiedon ja vertaistuen avulla.

Terveys sosiaalityö Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä toimii terveys sosiaalityöntekijöitä neljässä eri organisaatiossa. Leena Siika-ahon johtama erikoissairaanhoidon sosiaalityön toimialue, jonka terveys sosiaalityön vastuuyksikkö muodostaa, on yksiköistä suurin. Yksikkö kuuluu Sairaanhoidollisten palveluiden tulossuunnitelmaan ja siellä Potilashoidon vastuualueeseen. Vastuualueeseen kuuluu myös muita läpi talon palvelevia yksiköitä mm. apuvälinepalvelut ja apteekki. Erikoissairaanhoidon sosiaalityön toimialue Terveys sosiaalityön yksikkö on hallinnollisesti ja taloudellisesti itsenäinen ja se tuottaa sosiaalityön palveluita sairaalan sisällä lasten ja aikuisten somatiikalle sekä lastenpsykiatrialle. (Siika-aho 2020)

Terveys sosiaalityön vastuuyksikössä työskentelee johtava sosiaalityöntekijä/toimialuejohtaja, kolme vastaavaa sosiaalityöntekijää, jotka toimivat tarvittaessa johtavan sijaisena sekä 18 sosiaalityöntekijää. Yksiköllä on oma toimistosiihteri. (Siika-aho)

Lisäksi OYS:ssa toimii kahdeksan sosiaalityöntekijää nuoriso- ja aikuispsykiatrialla, heidän esimiehenään toimii apulaisylilääkäri Liisa Kantojärvi. Kehitysvammahuollon tulosalueella

toimii kolme sosiaalityöntekijää sosiaalijohtaja, tulosaluejohtaja Päivi Laurin alaisuudessa. Oulaskankaan sairaalassa toimii yksi sosiaalityöntekijä tulosaluejohtaja, ylilääkäri Asko Rantalan alaisuudessa. (Siika-aho 2020)

<i>Terveyssosiaalityö Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä</i>		
Organisaatio	Sos.tt. lukumäärä	Esimies
Terveyssosiaalityön vastuuyksikkö		
- Aikuissomatiikka	12,5	Leena Siika-Aho johtava sosiaalityöntekijä, toimialuejohtaja (50 % hallinto, 50 potilastyö)
-Lasten somatiikka- ja psykiatria	9	
Nuoriso- ja aikuispsykiatria	8	Liisa Kantojärvi apulaisylilääkäri
Kehitysvammahuolto	3	Päivi Lauri sosiaalijohtaja, tulosaluejohtaja
Oulaskankaan sairaala	1	Asko Rantala ylilääkäri, tulosalue johtaja
Sos.tt. yhteensä	33,5	

Taulukko 1. Terveyssosiaalityö Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä. Kuusela 2020.

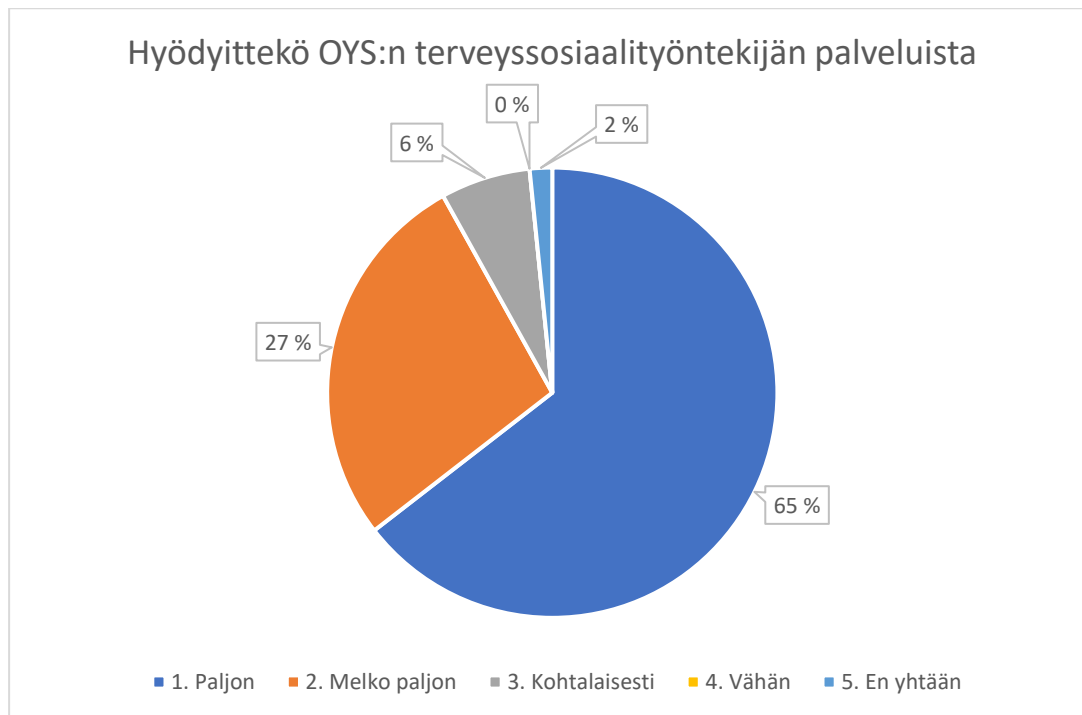
Terveyssosiaalityön vastuuyksikön (aikuissomatiikan ja lasten somatiikan- ja psykiatrian) viime vuoden tilastojen mukaan palvelutapahtumia oli yhteensä 13 928, joista 12 133 oli henkilöityä potilastyötä, loput muuta veloitettavaa työtä esim. sopeutumisvalmennus- tai ensitietopäiväluennot, osastotunnin pito osaston väelle tai osasto kiertoon osallistuminen jne. Leena Siika-ahon mukaan asiakkaiden tilanteet ovat yhä monimutkaisempia ja monitahoisempia.

Kysyin Siika-aholta, millaisia ovat hänen yksikkönsä sosiaalityöntekijöiden eniten työllistävät tehtävät. Siika-ahon vastaukset perustuvat terveyssosiaalityön nimikkeistön määrittelemiin koodeihin. Ko. nimikkeistö on tarkoitettu terveyssosiaalityöntekijöiden palvelujen dokumentoinnin ja sähköisen potilaskertomuksen rakenteisen kirjaamisen työvälineeksi sekä tilastointiin (Savolainen, T. 2017. 5). Tehtävät on kuvattu seuraavalla sivulla olevassa taulukossa Siika-ahon antamassa järjestyksessä.

PPSHP:n Terveyssozialityön vastuuyksikön kuusi eniten käytettyä terveyssozialityön nimikkeistökoodia, vuonna 2019		
	Koodi	Nimike
1.	RS221	Toimeentuloa ja sosiaalivakuutusta koskeva ohjaus ja neuvonta Kattaa sosiaaliturvan, sosiaalivakuutuksen ja sosiaalipalvelujen sekä työsuhdeturvan että muuhun taloudelliseen toimeentuloon liittyvän ohjauksen ja neuvonnan. Tähän kuuluvat myös mahdollinen yksityisen tai kolmannen sektorin taloudellinen resurssointi ja niiden hakeminen.
2.	RS211	Psykososiaalinen keskustelu Keskustelu perustuu vuorovaikutukseen tavoitteena vahvistaa asiakkaan elämänhallintaa. Keskustelu voi sisältää sairastumiseen ja kuntoutumiseen liittyvien tunteiden läpikäyntiä muuttuneessa elämäntilanteessa sekä motivointia, vahvistamista ja sitouttamista tuleviin suunnitelmiin.
3.	RS390	Muu yhteistyö, koordinointi ja verkostotyö Viranomaisyhteistyö potilaan/perheen asioissa (Leena Siika-aho)
4.	RS222	Sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja koskeva ohjaus ja neuvonta Kattaa informaation edellä mainittujen palvelujen toimintaperiaatteista ja saamisen edellytyksistä sekä potilaan tilanteeseen sopivuudesta. Tähän kuuluvat myös yksityiset palvelut samoin kuin ohjaus psyykkisen ja sosiaalisen tuen piiriin. (kt. kohta RS221)
5.	RS313	Yhteistyö perheen ja läheisten kanssa Yhteistyössä kartoitetaan perheen ja läheisten sitoutumista suunnitelmiin asiakkaan arkielämässä selviytymisen ja kuntoutumisen tukemiseksi sekä tukiverkoston luomiseksi.
6.	RS230	Asiakkaan avustaminen Tarvittaessa asiakkaan käytännön auttamista hakemusten tai muutoshakemusten teossa, asuntohakemuksen vireille laittamisessa tai muussa tilanteessa, jossa tehdään potilaalle kuuluvia asioita hänen puolestaan. Asiakas itse, hänen omaisensa tai edunvalvojansa ovat ensisijaisesti vastuussa hakemusten vireille saattamisessa.

Taulukko 2. PPSHP:n Terveyssozialityön vastuuyksikön kuusi eniten käytettyä terveyssozialityön nimikkeistökoodia, vuonna 2019. Kuusela 2020.

Leena Siika-aho kertoo sähköpostiviestissään, että asiakaspalautetta Terveyssozialityön vastuuyksikön toiminnasta saadaan muutamia vuodessa sairaanhoitopiiriin sähköisen asiakaspalautejärjestelmän kautta. Vuosittain toteutetaan, viikon ajan, palautekysely, potilaille, perheille ja omaisille paperikyselyllä. Viime vuonna kysely toteutettiin marraskuussa. Palautetta saatiin 64 henkilöltä. Palaute oli erittäin positiivista. Asiakkaat olivat sosiaalityöntekijöiden tekemään työhön erittäin tyytyväisiä. (Siika-aho 2020)

Kaavio 1. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin terveyssozialityön yksikön asiakaspalaute. Kuusela 2020.

Palautekyselystä poimittua:

"Kiireetön kohtaaminen, empaattinen työote, järjestelmällinen presentaatio, kaikki asiat selvisivät, huoli huojentui. Emme olisi osanneet hoitaa asioita ilman sosiaalityöntekijän neuvoja, ne olivat korvaamattomia! Iso kiitos kattavasta avusta, huolenpidosta ja asioihimme perehtymisestä!"

OLKA-toiminta Oulun yliopistollisessa sairaalassa

OLKA-toiminnan sydän on Oulun yliopistollisen sairaalan järjestöpiste Kaiku, Avohoitotalon aulassa. Toimintamuotoja ovat Oiva-tietopalvelu, Toivo-tukipalvelu, vapaaehtoinen Ilona-palvelu sekä vuoden 2020 aikana lanseerataan valikoimaan myös Helmi-kehittäjäpalvelu (kt. kuva seuraavalla sivulla).

Toiminta alkoi Järjestöt sairaalassa -hankkeena maaliskuussa 2016. Aloitimme työt lähes puhtaalta pöydältä työparini Terhi Niemelän kanssa. Hanketta varten oli pidetty työpajoja ja hahmoteltu toiminnan rakenteita. Kävimme tutustumassa heti ensimmäisinä työpäivinäimme Meilahden tornisairaalan, silloiseen potilastukipiste OLKAan. Saimme arvokasta tietoa ja priifausta toiminnan käynnistämiseen. Ja jo toukokuussa OYS:ssa vietettiin järjestöpisteen avajaisia. Aluksi järjestöpiste sijaitsi B1-aulassa, vuoden 2018 pääsiäisenä saimme siirtää sen Avohoitotalolle, jossa asiakasvirtaa on ehdottomasti enemmän.

Hankkeessa osallistimme ahkerasti järjestökumppaneita sekä sairaalan ja Oulun ammattikorkeakoulun edustajia mukaan toiminnan suunnitteluun. Aiesopimuksia hankkeeseen tehtiin yli 30. Muodostimme ohjausryhmän, järjestöpistetyöryhmän sekä vapaaehtois- ja vertaistoiminnan työryhmät työmme tueksi. Vertaistukitoiminta oli hyvin vahvasti kaikessa esillä, mutta hankkeen kautta ei vertaistukijoita välitetty, sillä OYS:sa oli pitkät perinteet eri osastoilla vertaistuen järjestämisestä järjestöjen kanssa.

Kuva 1. OLKAN palvelutarjotin. 2020.

OIVA-tietopalvelua eli tietoa potilasjärjestöjen toiminnasta on ollut kolmessa pisteessä: järjestöposte Kaiussa sekä OLKAN järjestökoordinaattorin hoitamalla ilmoitustaululla lasten päivystyspolilla sekä Oulun seudun yhteispäivystyksessä. Lisäksi järjestökoordinaattori on koordinoitunut potilasjärjestöjen teemapäiviä niin järjestöposteille kuin myös osastoille ja poliklinikoille sekä ammattiryhmien kokouksiin. Teemapäiviä oli vuonna 2019, 38. OLKA-toiminnasta sekä potilasjärjestötoiminnasta on tietoa sähköisillä infotauluilla, joita on ympäri sairaalaa yli 150 kappaletta.

Sairaalan potilaat ja heidän läheisensä ovat OLKA-toiminnan ensisijaisia kohderyhmiä, vaikka toki tavoittelemme myös henkilökuntaa ja opiskelijoita järjestötiedon äärelle. Ammattilaisilla on suuri vaikutus siihen, miten potilaat löytävät järjestöjen tiedon ja vertaistuen piiriin, näin ollen on tärkeää, että ammattilaisilla ja opiskelijoilla on tiedot ajan tasalla ja että he ottavat potilasjärjestötiedon yhdeksi osaksi potilasohjausta.

OLKA Oulun järjestötieto

- Teemapäiviä pisteellä ja osastoilla
+ Opiskelijoiden teemapäiviä
- Asiakaskohtaamiset
- Potilaita
- Läheisiä
- Opiskelijoita & henkilökuntaa

36

2

1627

62%

21%

17%

Kuva 2: Järjestöpisteen tilastoidut teemapäivät ja kävijät vuonna 2019. Niemelä 2020.

Ensimmäisenä vapaaehtoistoiminnan muotona hankkeen aikana, vuoden 2016 lopulla, aloitettiin sairaalaopastointia, joka on tänä päivänäkin suurin yksittäinen vapaaehtoistoiminnan muotomme. Sairaalaopastoinnille oli suurin tarve, kun kartoitimme asiaa potilasjärjestöiltä sekä sairaalan ja ammattikorkeakoulun edustajilta. Sairaalamme on suuri ja sekava, ovia on paljon ja opasteissa oli tuolloin kovastikin toivomisen varaa. Hankkeen aikana alkoi myös Tulevaisuuden sairaala -hankkeen aiheuttamat väistötarpeet näkyä poliklinikkojen muuttoina.

Vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä on aina huomioitava tarve ja resurssit. Optimaalisin tilanne olisi, jos sairaalan henkilökunta esittäisi toiveita ja me OLKAssa pystyisimme vastaamaan niihin. Ison talon haasteena on kiireinen kliininen työ ja tiedon kulku. Tärkeää toiminnassa on selkeät, tarkkarajaiset tehtävät vapaaehtoisille. Niistä on aina sovittava yhdessä henkilökunnan kanssa. Me OLKAlaiset olemme talon ulkopuolisia toimijoita, joten emme tiedä ja tunne talon käytäntöjä, jotka vielä vaihtelevat osastoittain ja poliklinikoittain.

Kuten aiemmin totesin, on toiminta saatu hyvin käyntiin etenkin sairaalaopastoinnassa, jossa sairaalavapaaehtoiset auttavat asiakkaita sairaalan arjessa, oikeiden paikkojen löytämisessä. Ulkopuolisen henkilön tuki koetaan erittäin tärkeänä ja kynnyks kysyä on matala. Seuraavassa kuvassa on esitetty OLKA Oulun vapaaehtoistoiminnan muodot vuonna 2019.

Vapaaehtoistoiminnan muodot

- Sairaalaopas; Avohoitotalo, Oulunseudun yhteispäivystys, Medipolis
- Juttu-, peli- ja ulkoilukaveri; os. 1
-Sairaalamummi/vaari/kaveri: os. 60
- Järjestöpisteen vapaaehtoiset
- Vertaistukija (edelleen potilasyhdistysten kautta)
- Esiintyjät

Kuva 3: OLKAOulun vapaaehtoistoiminnan muodot 2019. Kuusela 2020.

Sairaalaoppaiden kuin myös osastoilla toimivien sairaalavapaaehtoisten kanssa on tehty vapaaehtoistoiminnan sopimukset, jossa he sitoutuvat vaitioloon sekä noudattamaan yhteisiä periaatteita. Vuoden 2020 alussa vapaaehtoisia oli noin 40. Seuraavassa on esitetty tilastoja OLKAOulun sairaalavapaaehtoistoiminnasta. Vapaaehtoisten kokonaismäärä sisältää myös kertaluontoiset esiintyjät.

OLKA Oulun vapaaehtoistoiminta lukuina

- Aktiiviset vapaaehtoiset yhteensä
- Joista mentorivapaaehtoisia
- Asiakaskohtaamisia
- Tehtyjen tuntien määrä
- Tehtyjen vuorojen määrä

81 hlö

7 hlö

41 034

3 193

584

Kuva 4: OLKAOulun sairaalavapaaehtoistoiminta lukuina vuonna 2019. Kuusela 2020.

Olemme alusta alkaen olleet vaikuttuneita vapaaehtoisten kohtaamien asiakkaiden määrästä. Tilastoinnit kirjataan samoin kriteerein kuin muillakin OLKA-paikkakunnilla.

Oulun OLKAN toiminta koetaan sidosryhmien mielestä tärkeänä ja merkityksellisenä. Palautetta kerätään säännöllisesti niin mukana olevilta potilasjärjestöiltä kuin sairaalavapaaehtoisiltakin.

Teemapäiviä pitäneille potilasjärjestöille toteutetusta palautekyselystä poimittua:

Kerro omin sanoin miten hyödytte OLKAN toiminnasta

"Tukea , tietoa ja näkyvyyttä yhdistyksen toiminnasta."

Kerro omin sanoin miten näet potilaan, läheisen tai sairaalan henkilökunnan hyötyvän OLKAN toiminnasta?

"Sairastunut voi saada paljon tietoa eri järjestöjen mahdollisesta tuesta omaan arkeen. Läheiset saavat tietoa järjestöjen eri tukimuodoista, joita on kohdennettu juuri läheisille. Sairaalan henkilökunta saa arvokasta tietoa kolmannen sektorin toiminnasta ja voi hyödyntää saamaansa tietoa kohdatessaan potilaita. OLKA:n kaikki toiminnot ovat tärkeä ja toimiva kokonaisuus tiedon ja tuen näkyväksi saamisessa"

Sairaalavapaaehtoisille toteutetusta palautekyselystä poimittua:

Mitä vapaaehtoisena toimiminen antaa sinulle?

"Mielekästä tekemistä, sosiaalisia kontakteja, hyvän mielen antamista toisille, odotettua rutiinia sekä mukavaa juttuseuraa"

Kerro omin sanoin, miten toiminta mielestäsi hyödyttää sairaalan potilaita ja heidän läheisiään sekä henkilökuntaa? Millaista palautetta olet saanut heiltä?

"Vapaaehtoinen on ulkopuolinen tuki, omalla persoonallaan vie ajatuksia muuhunkin kuin sairauteen, opastaa sairaalassa, helpottaa henkilökuntaa. Palaute on todella hienoa, joka vuorolla sanotaan: ihanaa kun olette täällä."

Asiakaspalautetta on saatu vähänlaisesti, toimintaympäristön luonteen vuoksi. Kyselylomakkeita on ollut tarjolla OLKA-pisteellä ajoittain, mutta lomakkeet tahtovat jäädä kiireessä täyttämättä. Kesällä 2020 olemme avanneet sähköisen palautelomakkeen

OLKAOulun nettisivuille www.jarjestopistekaiku.fi. Toivomme, että asiakkaat löytävät tämän uuden palautekanavan.

Tutkimuksen toteutus

Terveyssosealityö on avainasemassa potilaiden ja heidän läheistensä ohjaamisessa potilasjärjestöjen avun ja tuen piiriin, joten toiminnan kehittämiseksi on tärkeää tietää, miten oman sairaalamme sosiaalityöntekijät kokevat järjestölähtöisen auttamistyön ja OLKA-toiminnan työnsä tukena. Toteutin survey-tutkimuksen OYS:n terveyssosealityöntekijöille kesäkuussa 2020.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä kaikki tutkimustoiminta on luvanvaraista rahoituslähteestä riippumatta. Jos tutkimus toteutetaan ja tutkimuspotilaat tutkitaan ja hoidetaan vain yhdellä vastuu- tai tulosalueella käyttäen sen omia henkilö- ja muita resursseja, luvan antaa tulosalueen johtaja ja hoitotieteellisissä, ei potilaaseen kohdistuvissa tutkimuksissa tulosalueen ylihoitaja (ppshp tutkimuslupa). Ylihoitaja Kirsi Rannisto myönsi tutkimukselleni luvan tutkimussuunnitelmani mukaisesti. Tutkimukseni ohjaajaksi sain johtavan sosiaalityöntekijä Leena Siika-ahon.

Tutkimuskysymykseni:

Mikä on järjestölähtöisen auttamistyön merkitys OYS:n terveyssosealityössä?

Tarkentavia kysymyksiä:

- Miten paljon sosiaalityöntekijät hyödyntävät potilasjärjestöjen tai järjestöjen järjestölähtöistä tietoa ja tukea potilastyössä?
- Miten hyvin sosiaalityöntekijät tuntevat OLKA-toiminnan entä sosiaali- ja terveysjärjestökentän?
- Millaista yhteistyötä sosiaalityöntekijät toivovat OLKAn ja potilasjärjestöjen kanssa?

Toteutin survey-tutkimuksen Googlen verkkolomakkeella kaikille Oulun yliopistollisen sairaalan sosiaalityöntekijöille (34 henkilöä), näin ollen kyseessä on kokonaistutkimus (Ahola, A. 2007, 55). Johtava sosiaalityöntekijä toimitti vastauspyyntöviestini kaikkiin neljään organisaatioon, missä sosiaalityöntekijöitä työskentelee.

Lomakkeen testasi kaksi OYS:n sosiaalityöntekijää, näistä saatujen palautteiden perusteella tarkensin lomakkeen kysymystä, jossa tiedustelin aluetta, jolla vastaaja työskentelee.

Tutkimuksen legitimitettä pyrin vahvistamaan sillä, että kuvailin vastauspyyntöviestissäni tarkasti, millaisesta tutkimuksesta on kyse. Mainitsin mm., että tarkoitus on nostaa esille terveyssosiaalityön ja järjestölähtöisen auttamistyön merkitystä terveydenhuollossa. Upotin tietoa Google-lomakkeeseen kuvien ja linkkien avulla, jolloin lomakkeesta tuli informatiivinen sekä houkutteleva (Ahola, A. 2007, 60-61). Aineistoa käsittelen luottamuksellisesti, eikä raportista voi tunnistaa vastaajia.

Tutkimuksen ohjaaja, johtava sosiaalityöntekijä Leena Siika-aho, toimitti minulle arvokasta taustatietoa OYS:n terveyssosiaalityöstä ja kommentoi kyselylomaketta sekä artikkelia.

Kysymyslomake muodostui seuraavista osioista: rekisteriseloste, taustatiedot, kysymyksiä OLKA-toiminnasta, kysymyksiä potilasjärjestöistä sekä kysymyksiä verkkopalveluista. Käytin sekä avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä että asteikkoihin eli skaaloihin perustuvia kysymyksiä (Hirsjärvi ym. 2018 198-200). Kysymyksiä oli yhteensä 20.

Tutkimustulokset

Vastauksia sain 17 kappaletta, joten vastausprosentti on 50. Vastausten määrää olisin voinut saada korkeammaksi, jos olisin käyttänyt nk. kontrolloitua kyselyä, jossa olisin kontaktoinut ja informoinut henkilökohtaisesti sosiaalityöntekijöitä (Hirsjärvi ym. 2018, 196-197). Sain vastauksia kaikista Siika-ahon erittelemistä yksiköistä, lukuun ottamatta Oulaskankaan sairaalaa, jossa on käsitykseni mukaan, sosiaalityöntekijävaihdos käynnissä.

Aikuissomatiikalta tuli paljon vastauksia, joka on ilahduttavaa. OLKA-piste sijaitsee Avohoitotalolla, joten aihe oli ilmeisen tuttu tälle joukolle. Erityisen ilahduttavaa on Kehitysvammahuollon tiimin panos, kaikki kolme vastasivat. Taulukossa 1 on vastaajamäärät yksiköittäin

<i>Tutkimukseen vastanneiden jakautuminen yksiköihin</i>		
Organisaatio	Sos.tt. lukumäärä	Vastauksia
Terveys- ja sosiaalitoimen vastuuyksikkö		10
-Aikuissomatiikka	12,5	
-Lasten somatiikka- ja psykiatria	9	
		2
Nuoriso- ja aikuispsykiatria	8	2
Kehitysvammahuolto	3	3
Oulaskankaan sairaala	1	0
	33,5	17

Taulukko 3: Vastaajien jakautuminen eri yksiköihin. Kuusela 2020.

Taustatiedoissa tiedustelin vastaajien ikää seuraavilla ikähaarukoilla: vuonna 1964 tai sitä ennen, vuonna 1965-1979 ja Vuonna 1980 tai sen jälkeen. Tämä siksi, että kysymys ei olisi liian henkilökohtainen. Suurilla ikäjaotteluilla suojaan myös vastaajien yksityisyyttä (Hirsjärvi ym. 2018, 203).

Suurin osa vastaajista eli kymmenen, oli syntynyt vuonna 1965-1979 välillä. Ennen 1964 syntyneitä oli neljä ja vuonna 1980 tai sen jälkeen kolme.

Vastaajat olivat työskennelleet OYS:ssa sosiaalitoimintajoina tyypillisimmillään 10 vuotta (Md=mediaani). Ammattiasema oli luonnollisestikin sosiaalitoimintajäpaineinen, vastaavia oli kaksi ja johtavia yksi.

Kysymykseen kuinka hyvin tunnet OYS:ssa toteutettavan OLKA-toiminnan, vastaajista 29,4 % tunsi hyvin, kohtalaisesti 35,3 %, huonosti 23,5 % ja ei lainkaan 11,8 %. Kokonaisuudessaan tunnettuus on siis kohtalaisella tasolla. Tunnettuuteen vaikutti suoraan vastaajien työyksikön sijainti. Parhaiten OLKA-toiminta tunnistettiin OYS:n kantasairaalassa sijaitsevien yksiköiden vastauksissa eli aikuissomatiikalla. Kauempana sijaitsevilla yksiköillä lasten somatiikalla ja psykiatrialla, kehitysvammahuollossa ja nuoriso- ja aikuispsykiatrialla OLKA-toiminta tunnettiin huonosti tai ei lainkaan.

OLKA toiminta koettiin tarpeelliseksi sairaalassamme, vaikka tietoa toiminnasta oli saatu riittävästi vain kolmessa vastauksessa, jokseenkin riittävästi kuudessa ja lopuissa kahdeksassa

kohtalaisesti tai ei lainkaan. Yllätys oli, että OLKAN toimintaa pidettiin kuitenkin melkoisen laadukkaana, vaikka tunnettuus oli vain kohtalaista. Ehkäpä kysymyslomakkeelle sisällytetty esittely antoi vastaajille kaivattua tietoa toiminnasta. Kysymykseen: OLKAN toiminnasta on hyötyä sairaalan potilaille, vastaukset olivat vielä hivenen myönteisempiä.

Kysymyksiin asiakkaiden ohjauksesta järjestöpiste Kaikuun eli OLKA-pisteelle tai käyttämään vapaaehtoisten sairaalaoppaiden tukea sairaalassa asiointiin, vastaukset jakautuivat niin, että seitsemän oli ohjannut kymmenen ei. Samat vastaajat olivat ohjanneet asiakkaita sekä järjestöpisteelle että sairaalaoppaiden apua käyttämään. Em. vastaajat edustivat aikuissomatiikkaa.

Yhteistyön kehittämiskysymykseen oli vastannut viisi vastaajaa. Tietoa vertaistuesta ja kokemusasiantuntijatoiminnasta kaivattiin, useampi vastaaja toivoi myös tapaamisia: *"hyvä, jos järjestettäisiin yhteistapaamisia n. pari kertaa vuodessa, jossa voisimme jakaa toimivia käytäntöjä ja miettiä kehittämiskohteita."* Eli tiedon vaihdolle oli ilmeinen tarve. Tähän toiveeseen meidän OLKAlaisten on helppo yhtyä.

OYS:n terveyssosiaalityöntekijät tunsivat potilasjärjestöjen toimintaa hyvin tai kohtalaisesti. Ilokseni, kaikki kyselyyn vastanneet, käyttivät potilasjärjestötietoa hyödykseen omassa työssään ja lähes kaikki hyödyntävät potilasjärjestöjen materiaaleja. Tämä oli odotettu ja toivottukin tulos. Seitsemän vastaajaa kertoi avoimessa vastauskentässä tapausesimerkkejä, kaikki he antoivat, erityisesti uuden diagnoosin saaneelle potilaalle, tietoa potilasjärjestöjen tarjoamista palveluista. Potilasjärjestöjen materiaalia tilattiin suoraan järjestöistä, etsittiin nettisivuilta ja hyödynnettiin osastoille ja terveyssosiaalityön yksikköön tilattua materiaalia.

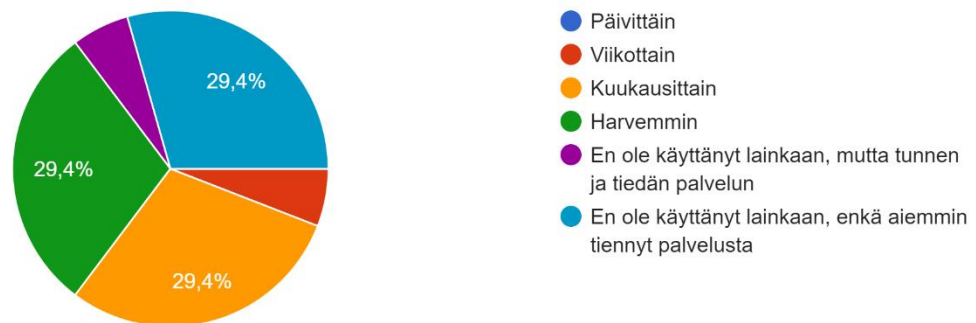
OYS:ssa toteutettavaa vertaistukitoiminnan organisointia ei tunnettu juurikaan. Tulos ei sikäli yllätä, koska tällä hetkellä vertaistukitoiminnan koordinoitua ei ole vaan jokainen potilasjärjestö toimii suoraan omien yhteyshenkilöidensä kautta osastoilla.

OLKA-toiminnan ydin on vertaistuki ja tavoitteena on saada kaikki potilasjärjestöt toimimaan yhteistyössä OLKAN kanssa. Tällöin kaikki vapaaehtoiset sekä potilasjärjestöt saataisiin samalle viivalle suhteessa sairaalaan, ja toiminta olisi koordinoitua. Myös seuranta ja kehittäminen olisi yhteistyömallissa tuloksekkampaa.

Kuten seuraavista grafiikoista käy hyvin ilmi Vertaistalo.fi- ja ihmiset.fi-verkkopalvelut tunnetaan melko tasaväkisesti. Ihmiset.fi on alueellinen palvelu Pohjois-Pohjanmaalla ja Vertaistalo.fi on osa Terveyskylää, joka on yliopistosairaaloiden yhteinen verkkoalusta.

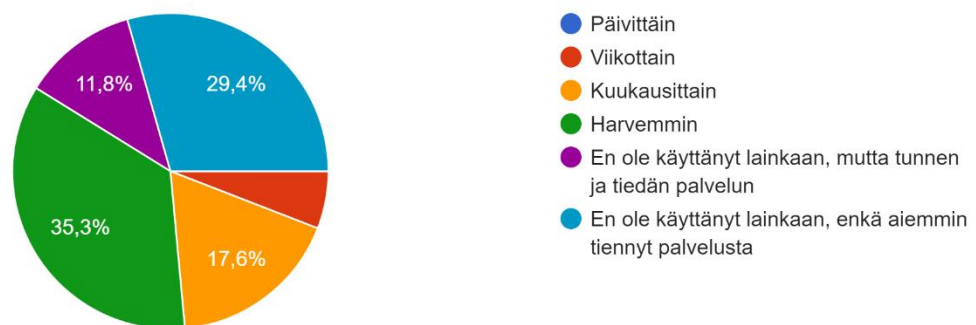
17. Kuinka usein käytät työssäsi Vertaistalo.fi -verkkopalvelua?

17 vastausta

18. Kuinka usein käytät työssäsi ihmiset.fi -verkkopalvelua

17 vastausta

Järjestöpiste Kaiun sivut tunnettiin kohtalaisesti, sivuilla oli vierailut 47,1 % vastaajista. Kaiun sivuilta löytyy tietoa kaikista OLKAN palveluista: Oivasta, Toivosta, Ilonasta ja Helmistä. Sivuille on vastikään avattu palautelomake OLKAN asiakkaille. Me OLKalaiset toivomme, että asiakkaat antavat palautetta, jotta voimme kehittää toimintaamme.

Johtopäätökset

Tämän artikkelin kirjoitusprosessi ja survey-tutkimusmatka on ollut mielenkiintoinen ja mieluista. Yhteistyö johtavan sosiaalityöntekijän Leena Siika-ahon kanssa on ollut jouhevaa ja olen saanut selvitystä sekavaan päähäni aina, kun olen pyytänyt.

Minulle on vahvistunut käsitys, että pienellä sekä suurella sosiaalipolitiikalla on yhteisiä rajapintoja niin yhteiskunnassa yleensä kuin terveydenhuollossakin ja niitä on syytä

systemaattisesti vahvistaa ja kehittää. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusten toimintaperiaate tähtää siihen, että ihmiset löytävät ja pääsevät palvelujen piiriin helposti ja saumattomasti (THL soteuudistus. 2020). Soteuudistuksen optimaaliseen toteutumiseen tarvitaan kaikkia, myös kolmannen sektorin toimijoita.

"Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus parantaa palvelujen saatavuutta. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksista asiakas saa kaikki tarvitsemansa sote-palvelut yhdestä paikasta. Keskuksiin on määrä koota perusterveydenhuollon, suun terveydenhuollon, sosiaalityön ja kotihoidon lähipalveluja, mielenterveys- ja päihdehuollon perustason palveluja, avokuntoutuspalveluja, kansansairauksien ehkäisyä sekä neuvola- ja muita ehkäiseviä palveluja." (THL soteuudistus. 2020).

OLKA-toimintamalli on oivallinen esimerkki siitä, miten julkisen ja kolmannen sektorin sopimuksellinen kumppanuus tuottaa inhimillisyyttä ja tehokkuutta erityisesti asiakkaille sekä vapaaehtoisille, mutta myös henkilökunnalle. Myös terveyssosiaalityön kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä, olisi hyvä hyödyntää, kun uusia palveluja kehitetään.

Tutkimuskysymykseeni: Mikä on järjestölähtöisen auttamistyön merkitys OYS:n terveyssosiaalityössä?, muotoilen vastaukseksi, että merkitys on suuri. Kaikki kyselyyn vastanneet käyttivät järjestötietoa potilastyössään ja lähes kaikki käyttivät potilasjärjestöjen tuottamia materiaaleja hyväkseen.

Vaikka avovastauksiin oltiin vastattu niukalti, ne jotka olivat vastanneet hehkuttivat potilasjärjestöjen toimintaa: *"Potilasjärjestöt ovat tärkeä tuki sairauden kanssa elämisessä. Erityisesti vertaistuki tärkeä osa potilaan tukemista. Potilaat huomaavat, että muitakin, joilla on samanlaisia asioita ja saavat näistä kohtaamisista itselleen voimia jatkaa eteenpäin."* Yhteistyö järjestöjen kanssa koettiin sujuvaksi.

Havahduin myös huomaamaan, että itseasiassa kaikki sairaalassa toimivat kuntoutus- ja erityistyöntekijät ovat OLKAlle erityisen tärkeitä kumppaneita, koska he työskentelevät asiakkaan itsenäisen toimijuuden ja pärjäämisen rajapinnalla. Terveysosiaalityöntekijöiden lisäksi kuntoutus- ja erityistyöntekijöitä sairaalassa ovat mm. fysioterapeutit, toimintaterapeutit, kuntoutusohjaajat, puheterapeutit sekä ravitsemusterapeutit (Savolainen 2018. 5).

Uskon ja toivon, että tämä on alku tiiviimmälle yhteistyölle OYS:n terveyssosiaalityöntekijöiden ja OLKAN välillä. Tiiviin yhteistyön kautta saamme kehitettyä

yhteisiä prosessejamme niin, että sairaalan potilaat ja heidän läheisensä saavat entistäkin parempaa palvelua, järjestöjen vertaistukitoiminta sairaalassa kehittyä koordinoitumpaan suuntaan ja potilasjärjestötieto on kaikkien saatavilla monikanavaisesti ja helposti.

Muutamissa avovastauksissa toivottiin säännöllisiä tapaamisia OLKAN ja terveyssosiaalityöntekijöiden kesken. Tiedottamista järjestöjen palveluista toivottiin myös: *"Vaikka tiedotus on hyvää, mutta voisin toivoa vielä lisää ajantasaista viestintää saatavilla olevista vertaistukijoista esim. suoraan ko. työaluetta tekeväälle sosiaalityöntekijälle."*

Tuumasta toimeen ja tapaamista järjestelemään ja tiiviimpää yhteistyötä virittelemään. Lämmin kiitos kaikille kyselyyn vastanneille ja ne, jotka eivät nyt ehtineet mukaan niin tämä Oulun OLKA-junahan ei jätä ketään asemalle – kyytiin pääsee, kun vain vinkkaa!

Lähteet

Ahola, A. 2007. Teoksessa Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Viinamäki & Saari toim. Tammi 2007.

Haikari, J. 2020. Järjestötieto soteuudistuksessa - Tarpeet, tietovarannot ja tiedontuotannon kehittämisen suuntaviivat. Järjestö 2.0 – Järjestöt mukana muutoksessa SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. 2020.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Kirjayhtymä Oy, 1997. Porvoo 2018.

Korpela, R. 2014. Terveys sosiaalityön asiantuntijuus ja kehittäminen. Teoksessa: Terveys ja sosiaalityö. 2014. Metteri, A, Valokivi, H, Ylinen, S (toim.). PS-kustannus 2014.

Kuusela, K. 2020. Vertaistalo.fi. Viitattu 8.8.2020

<https://www.terveyskyla.fi/vertaistalo/ajankohtaista/oys-ssa-toivoo-n%C3%A4kyviss%C3%A4>

Metteri, A. 2014. Terveys sosiaalityö, eriarvoistava sosiaalipolitiikka ja asiakkaiden kohtuuttomat tilanteet. Teoksessa: Terveys ja sosiaalityö. 2014. Metteri, A, Valokivi, H, Ylinen, S (toim.). PS-kustannus 2014.

Niemelä, T. 2020. OLKA Oulu työpapereita.

olkatoiminta.fi. 2020. Viitattu 6.7.2020. <https://olkatoiminta.fi/>

olkatoiminta.fi, OLKA-toimijat Suomessa. 2020. Viitattu 23.8.2020 .
<https://olkatoiminta.fi/toimipaikat/>

Savolainen, T (toim.) 2018. Kuntoutus- ja erityistyöntekijöiden nimikkeistöjen käyttöä ja yhdenmukaista kirjaamista tukevia ohjeita. Helsinki 2018.

Savolainen, T (toim.) 2017. Terveys sosiaalityön nimikkeistö. Helsinki 2017.

Siika-aho, L. 2020. Sähköpostiviestit: 8.6.2020, 28.6.2020, 9.7.2020, 24.8.2020.

Terveyttä ja toimintakykyä 2020. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin strategia.

THL. 2020. Soteuudistus. Viitattu 23.8.2020. <https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/tulevaisuuden-sosiaali-ja-terveyskeskus>

Tilinpäätös 2019. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. Viitattu 3.7.2020. https://www.ppsHP.fi/dokumentit/Ptksenteko%20sisltyyppi/PPSHP_tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_2019.pdf#search=tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%202019

Yliruka, L, Heinonen, H, Satka, M, Metteri, M, Alatalo, T. 2019. Terveyssozialityön tarve, interventiot ja ajankäyttö. Työpapereita 2019:1. Heikki Waris -instituutti. Helsingin yliopisto.